

Přednáška pro VIII. jarní semestr magisterského studia

Mezinárodní justiční spolupráce v trestním řízení v evropském prostředí

**doc. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D.,
Univ. Priv. Prof.**

**Právnická fakulta
Masarykovy Univerzity v Brně**

Struktura výkladu

1. Obecné výklady

- Prostředí mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech
- Podstata mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech
- Vývoj a současnost mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v evropském prostředí
- Stručná charakteristika jednotlivých forem

2. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech a Evropská unie

- Období před vznikem EU
- Období od Maastrichtu do Amsterdamu
- Období od Amsterdamu dosud

3. Rozhodovací praxe Evropského soudního dvora

4. Závěry

1. Obecné výklady

A. Prostředí mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech

Spolupráce mezi státy v oblasti trestního práva je podmíněna především ohledy na **zásadu suverenity**.

Suverenita je vlastnost státní moci, její nezávislost na jakékoli jiné moci, a to v oblasti vztahů mezinárodních i vnitřních.

- Pro mezinárodní justiční spolupráci je nejvýznamnější **tzv. vnitřní suverenita**, podle které státu náleží výlučná, nejvyšší moc na státním území a vyloučení jakýchkoli aktů cizí státní moci bez jeho souhlasu (plná volnost při úpravě vnitřních záležitostí).
- Právo trestat** jako jeden z projevů vnitřní suverenity vycházející z veřejné moci a z jejího veřejného projevu.

Jurisdikce (common law pojetí suverenity) je součástí moci státu a znamená především stanovení nebo nalézání práva. Pokud tímto orgánem je soud, jde o **jurisdikci soudní**

- Trestní soudní jurisdikce je založena na následujících zásadách:
 - **Zásada teritoriality** (§ 17 českého trestního zákona)
 - **Zásada personality** (aktivní personalita - § 18 českého TZ, pasivní personalita - § 20a českého TZ)
 - **Zásada univerzality** (subsidiární univerzalita - § 20 českého TZ)
 - **Zásada ochrany** (a univerzality - § 19 českého TZ)

Mezinárodní právo trestní je tvořeno mezinárodními smlouvami, které zavazují smluvní státy k povinnosti:

- kriminalizovat určitá jednání,
- vytvořit jurisdikci,
- spolupracovat v trestním řízení.

➤ **Trestní právo mezinárodní** tvoří vnitrostátní normy trestního práva, upravující:

- místní působnost trestního zákona a dalších norem,
- subsidiární jurisdikci.

**MEZINÁRODNÍ
PRÁVO**

**VNITROSTÁTNÍ
PRÁVO**

Vzájemný vztah

(monistická a dualistická teorie, teorie smíšené)

Recepce mezinárodních smluv v ČR:

➤ Článek 10 Ústavy (ústavní zákon č. 395/2001 Sb.) – součástí právního řádu České republiky jsou všechny mezinárodní smlouvy, které

- byly ratifikovány – k jejichž ratifikaci dal souhlas československý nebo český parlament
- zavazují Českou republiku – ratifikace potřebným počtem států
- byly vyhlášeny v příslušné sbírce

➤ **Inkorporace výběrová byla nahrazena inkorporací univerzální.**

B. Podstata mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech

Charakteristické znaky mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech:

- *součástí mezinárodní justiční spolupráce,*
- *obor, tvořený zejména mezinárodním právem veřejným a trestním právem,*
- *institut upravující justiční pomoc mezi justičními orgány různých zemí a tím i mezi státy,*
- *důležitý nástroj vzájemného pochopení, komunikace a spolupráce mezi tuzemskými státními orgány a orgány jiného státu v oblasti trestního práva,*
- *spolupráce mezi státem dožádaným a státem dožadujícím.*

Prameny práva mezinárodní justiční spolupráce

- **Mezinárodní právo obyčejové**
- **Mezinárodní smlouvy**
 - z hlediska počtu smluvních stran – dvoustranné nebo mnohostranné
 - z hlediska obsahu – obsahující jednu nebo více forem spolupráce
- **Vnitrostátní právo v ČR** (hlava 25 trestního řádu)

Zásady mezinárodní justiční spolupráce

Obecné zásady:

- Zásada reciprocity (vzájemnosti)
- Zásada ordre public (ochrany veřejného pořádku)

- **Zvláštní zásady** vytvořené pro účely jednotlivých forem spolupráce (zejména pro vydávací řízení)

Podoby mezinárodní justiční spolupráce

- Na úrovni diplomatické a konzulární
- Mezi ministerstvy a jinými ústředními státními orgány
- Přímá spolupráce mezi justičními orgány

Formy mezinárodní justiční spolupráce

- Vydávací řízení (extradice)
- Předávání osob na základě evropského zatýkacího rozkazu
- Předávání osob mezinárodním tribunálům a mezinárodnímu soudu a jiná povinná součinnost
- Dožádání
- Průvoz pro účely řízení v cizině
- Převzetí a předávání trestního řízení
- Předávání výkonu rozhodnutí v trestních věcech
- Další, moderní formy spolupráce mezi členskými státy Evropské unie

C. Vývoj a současnost mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v evropském prostředí

Vývoj v první polovině 20. století

- Dvoustranné mezinárodní smlouvy po 1. světové válce:
 - Smlouvy o vydávacím řízení
 - Smlouvy smíšené
 - Smlouvy o právní pomoci
- Mnohostranné mezinárodní smlouvy:
 - Obchod s lidmi, penězokazectví, atd.

Vývoj do konce 80. let 20. století

- Reakce na důsledky 2. světové války v mezinárodním právu
- Vznik tzv. socialistické soustavy států a důsledky pro spolupráci
- OSN a Rada Evropy, ochrana lidských práv a mezinárodní justiční spolupráce

Vývoj od 90. let až do současnosti

- Reakce na společenské změny v mezinárodní justiční spolupráci
- Vztah starších a nových instrumentů mezinárodní justiční spolupráce

D. Stručná charakteristika jednotlivých forem

➤ Vydávací řízení (extradice)

Jde o akt, záležející v odevzdání osoby, jež je v jurisdikci státu, na jehož území se osoba nachází (stát dožadovaný), státu příslušnému ji stíhat nebo na ní vykonat trest (stát dožadující), na jehož území a v jehož jurisdikci byla tato osoba obviněna nebo pravomocně odsouzena pro trestný čin.

- Materiální a formální prvek extradice
- Prameny vydávacího řízení (smluvní, bezesmluvní)
- Trestné činy vyloučené z extradice (trestné činy politické, vojenské, fiskální, tiskové)
- Zásady extradičního práva (speciality, oboustranné trestnosti, reciprocity, nevydávání vlastních státních občanů)

➤ **Předávání osob mezinárodním tribunálům a mezinárodnímu soudu a jiná povinná součinnost**

Jde o povinnost státu spolupracovat s tribunály a soudem a přijímat potřebná opatření k vyhledání, vyšetřování a předání osob obviněných z jednání, náležejících do jurisdikce tribunálů.

➤ **Dožádání do ciziny**

Řízení za účelem získání důkazů nebo jiné informace, použitelných v řízení před trestním soudem.

- Dožádání do ciziny
- Dožádání z ciziny

➤ Převzetí a předávání trestního řízení

Forma právní pomoci, jejíž podstatou je žádost jednoho státu o provedení celého dalšího trestního řízení v dožádaném státě.

➤ Průvoz pro účely řízení v cizině

Forma právní pomoci, jejíž podstatou je souhlas dožádaného státu o umožnění průvozu osoby, která je trestně stíhána v jiném státě a je předmětem mezinárodní justiční spolupráce, přes území tohoto státu.

➤ Výkon rozhodnutí v trestních věcech

Forma právní pomoci, jejíž podstatou je uznání cizozemského rozhodnutí, předávání výkonu odsuzujících rozsudků a jiných rozhodnutí, včetně předávání odsouzených.

- Uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí
- Převzetí a předání výkonu rozhodnutí

2.

**Mezinárodní justiční spolupráce
v trestních věcech a Evropská
unie**

- A. Období před vznikem EU**
- B. Období od Maastrichtu do Amsterdamu**
- C. Období od Amsterdamu dosud**

A. Období před vznikem EU

- Vliv Rady Evropy
- Schengenská prováděcí úmluva a jiné nástroje v rámci evropské politické spolupráce
- Rozhodovací praxe Evropského soudního dvora (např. jugoslávská kukuřice)

B. Období od Maastrichtu do Amsterdamu

- Článek K.1 Smlouvy o EU– devět oblastí spolupráce:
 - azylová politika
 - pravidla upravující překračování vnějších hranic členských států a provádění kontrol na nich,
 - přistěhovalecká politika a politika týkající se státních příslušníků třetích zemí,
 - boj proti drogové závislosti,
 - boj proti podvodům v mezinárodním měřítku,
 - justiční spolupráce v občanskoprávních věcech,
 - justiční spolupráce v trestních věcech,
 - celní spolupráce,
 - policejní spolupráce.

- Ochrana finančních zájmů Evropských společenství
- Corpus Juris, Corpus Juris 2000
- Europol
- Evropská justiční síť
- Styční žalobci a soudci
- Evropská síť pro předcházení trestné činnosti

C. Období od Amsterdamu dosud

- Prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti
- Summit v Tampere
- Společné vyšetřovací týmy
- Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi ČS
- Úloha rámcových rozhodnutí, problematika vzájemného uznávání
- Evropský zatýkáací rozkaz
- Evropský příkaz k výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků EU apod.
- Eurojust
- Haagský program
- Pokusy o přijetí Evropské ústavní smlouvy
- Lisabonská smlouva

➤ **Formy spolupráce mezi členskými státy Evropské unie**

Evropský zatýkací rozkaz, Evropský příkaz k výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků EU apod.

➤ Zvláštní druhy dožádání:

- Přeshraniční pronásledování
- Přeshraniční sledování
- Skryté vyšetřování
- Dočasné předání do ciziny za účelem provedení procesních úkonů
- Dočasné převzetí z ciziny za stejným účelem
- Zajištění a předání věci
- Zajištění jiné majetkové hodnoty a zajištění majetku
- Předběžné zajištění věci
- Společný vyšetřovací tým
- Výslech prostřednictvím videotelefonu a telefonu
- Poskytování informací z Rejstříku trestů

3.

**Rozhodovací praxe
Evropského soudního dvora**

- Význam řízení o předběžné otázce
- Případ řecké kukuřice (1989)
- Rozsudek ve věci Pupino (2005)
- Rozsudek ve věci Gözütok vs. Brügge (2003)
- Rozsudek ve věci Miraglia (2005)

4. Závěry

- Zhodnocení dosavadního vývoje (zjednodušení, zefektivnění)
- Vývojové trendy (europeizace trestního práva)